

Evoluția perimetrului Curții Vechi în lumina descoperirilor arheologice (Sec. XVI-XVIII)

Timp de aproape două decenii teritoriul aflat în centrul Bucureștilor, în vecinătatea Pieței Unirii, a fost supus unor intense investigații arheologice. Prima etapă a acestei ample campanii s-a caracterizat prin efectuarea de săpături, îndeosebi în jurul bisericii Curții Vechi, concomitent fiind începute sondaje de mai mică sau mai mare amploare în spațiile libere aflate pe străzile din imediata apropiere.

Principalele rezultate obținute în anii 1953—1954 constau din precizarea etapelor de locuire a acestui teritoriu cu mult înaintea așezării feudale, semnalarea vestigiilor palatului voievodal și a unor ziduri anterioare acestuia, reperarea bogatului sistem de alimentare cu apă a Curții domnești¹. În anii care au urmat ritmul de cercetare la Curtea voievodală a scăzut, cîmpul de investigație deplasîndu-se spre nordul vetrei vechi a Bucureștilor. Astfel s-au efectuat săpături în jurul lăcașelor de la Sf. Gheorghe Vechi², Râzvan³, Sf. Gheorghe Nou⁴, Coltea⁵ etc. Anii 1959—1960 au marcat o revenire la Curtea domnească datorită lucrărilor de construcție care au afectat latura vestică a Bd. 1848⁶. Observațiile făcute atunci au arătat că atît biserica Sf. Anton, cea înălțată în prima jumătate a sec. al XVIII-lea și năruită în timpul marelui incendiu din 23 martie 1847, cît și numeroasele pivnițe făcute din cărămidă, începînd cu sec. al XVII-lea, s-au aflat în afara perimetrului Curții domnești, integrîndu-se în aria propriu-zisă a tirgului medieval⁷. Cea mai importantă etapă

¹ București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953, București 1954, pp. 184—261. Dinu V. Rosetti, Curtea Veche, în „Bucureștii de odinioară”, București, 1959, pp. 147—165.

² Dinu V. Rosetti, Curtea Veche, în „Bucureștii de odinioară”, p. 156.

³ Dinu V. Rosetti, Săpăturile din punctul Mărica Râzvan, în „Materiale”, V, 1963, pp. 650—653; Panait I. Panait și Aristide Ștefănescu, Cercetări privind biserica Mădărită Râzvan din București, în „Glasul Bisericii”, an. XXIX (1970), 1—2, pp. 85—86.

⁴ Dinu V. Rosetti, Săpăturile din grădina bisericii Sf. Gheorghe Nou, în „Materiale”, V, 1959, pp. 647—650; Idem, Curtea Veche. Săpăturile din preajma bisericii Sf. Gheorghe Nou, în „Materiale”, VI, 1959, pp. 778—783; Dinu V. Rosetti, Panait I. Panait, Cercetări privind clădirile brîncovenești Sf. Gheorghe Nou din București, în „București”, VI, 1963, pp. 97—117.

⁵ Dinu V. Rosetti, Sondajul de la biserica Coltea, în „Materiale”, VII, 1961, pp. 670—676.

⁶ Dinu V. Rosetti și Panait I. Panait, Săpăturile din sectorul Curtea Veche, în „Materiale”, VIII, 1962, pp. 767—771.

⁷ Panait I. Panait, Observații arheologice pe șantierele de construcții din Capătălă, în „Cercetări arheologice la București”, București, 1963, I, p. 143.

de săpături din acest sector bucureștean a început în septembrie 1967 sub directa îndrumare a Consiliului popular al municipiului București și ea s-a echilibrat, fără întrerupere, până în prezent. Astfel, numai șantierul arheologic a acumulat peste 3500 zile om muncă. A fost excavată o cantitate imensă de pământ și moloz, cercetările fiind ajutate de un puternic șantier de construcție. S-a impus demolarea mai multor imobile și închiderea străzii Soarelui în vederea dezvelirii și valorificării vestigiilor medievale. Ceea ce a constituit un rezultat remarcabil pentru istoria Bucureștilor a fost descoperirea cetății din sec. al XIV-lea⁸ și a cetății înălțată de Vlad Țepeș în anii 1458—1459⁹. Aceste două construcții par a dovedi că terenul pe care s-a constituit Curtea voievodală a fost un pământ domnesc încă din sec. al XIV-lea. În pofida ampleror săpături efectuate nu au putut fi identificate, în afara cetății, urme de locuințe din sec. al XIV-lea. Acest fapt îndreptățește emiterea ipotezei că prima fortificație din raza așezării de pe Dimbovița se găsea în afara vetei Bucureștilor și anume pe partea ei de vest¹⁰. Se afla aici un ușor promontoriu protejat de albia Dimboviței la sud, de Bucureștioara, ce curgea nu prea departe, la est, de smircurile din zona Blănarilor de azi, și de văioagele adinci de la Sf. Dumitru Poștă. Este probabil prima și singura fază a construcțiilor militare la Curtea domnească cu toată fragilitatea zidurilor din cărămidă și a suprafeței restrinse de numai cca. 160 m¹¹. Dar oricât de modest a fost acest donjon, existența lui într-o regiune bine populată cu sate în plină dezvoltare economică și străbătută de drumuri ce legau centrele carpatine cu cele balcanice a contribuit la procesul lent de consolidare a orașului feudal¹². Vatra așezării preurbane București nu se confundă însă cu terenul Curții domnești. Ea trebuie căutată în partea de est a perimetrului edificiilor voievodale. Observațiile făcute în raza Capitalei privitoare la configurația satului feudal dovedesc că de cele mai multe ori vatra acestor așezări se înfățișează ca o fisie desfășurată de-alungul cursului apei, locuințele fiind adunate¹³. Deci și satul și apoi tirgul Bucureștilor nu putea avea decât același plan impus pe de o parte de albia Dimboviței iar pe de alta de Bucureștioara. Și aici, ca și la satul Măicănești de pe Colentina¹⁴, de exemplu, se va

⁸ Idem, *Cercetarea arheologică a culturii materiale din Țara Românească în sec. al XIV-lea*, în „S.C.I.V.”, tom. 22, 1971, 2, p. 223.

⁹ La aceste cercetări și-a adus un valoros aport Aristide Ștefănescu, cercetător în Muzeul de istorie al municipiului București.

¹⁰ Situații similare sînt semnalate altă la Cîmpulung cît și la Argeș unde clădirile voievodale au fost înălțate în afara vetei orășenești. (Pavel Chihala, *Contribuții la problema originii și structurii orașelor de reședință din Țara Românească*, în S.C.I.A., Seria Artă plastică, tom. 17 (1970), 1, p. 63). Aceeși situație se cunoaște și la lăgi unde Curtea domnească s-a înălțat la sfîrșitul sec. al XIV-lea în afara vetei orășenești (Al. Andronic, Eug. Neamțu et M. Dinu, *La résidence princière de Jassy*, în *Dacia N. S.*, XIV 1970, p. 349).

¹¹ Panait I. Panait, *Cetatea Bucureștilor în secolele XIV—XV*, în *Revista Muzeelor*, an VI, 1969, 4, p. 314.

¹² Idem, *Începuturile orașului București în lumina cercetărilor arheologice*, în *București*, V, 1967, p. 23.

¹³ Idem, *Așezare și locuință în bazinul mijlociu al Argeșului*, în *Revista Muzeelor* an VIII, 1971, 3, p. 241.

¹⁴ Ioana Cristache-Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești. Date istorice în lumina înscrisurilor scrise*, în „C.A.R.”, II, 1968, pp. 222—226.

înregistra în sec. XV—XVI tendința de extindere a așezării spre nord¹⁵, timp în care biserica Râzvan și terenul viitorului ansamblu arhitectonic de la Colțea marcau limite. Ceea ce se conturează tot mai convingător este faptul că indiesirea locuințelor, a gropilor de provizii, a obiectelor de uz casnic în zona Curtea Veche s-a petrecut abia în sec. al XV-lea. Din acest punct de vedere situația de la București se deosebește de aceea de la Tirgoviște unde Curtea domnească s-a așezat pe un teren deja locuit. Cercetările arheologice făcute în perimetrul edificiilor domnești dominate și astăzi de impunătorul Turn al Chindiei, au permis semnarea unor bordeie de la jumătatea sec. al XIV-lea¹⁶. Ori la București cetățuia și apoi cetatea s-au zidit pe un teren a cărei locuire se oprește undeva în sec. al XI-lea. Ca atare, cetățuia Bucureștilor, înălțată în a doua jumătate a sec. al XIV-lea, nu a înălțurat și se pare că nici nu a polarizat în imediata ei apropiere locuințe de țirgoveți. Deplasarea vetei Bucureștilor se va petrece în secolul următor fiind determinată în bună măsură de modificările intervenite prin prezența curții voievodale aici. În aceste condiții s-a impus delimitarea perimetrului Curții pentru protejarea acestuia în fața tendinței crescînde a orășenilor de a beneficia de un loc cit mai aproape de palatul domnesc. Nici un izvor cartografic sau arhivistice nu indică limitele Curții din București în primele ei secole de existență. Abia din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea s-au păstrat planuri ale orașului și ale zonei Curții Vechi care indică cu suficientă claritate limitele terenurilor domnești în acea vreme¹⁷. Atît planul lui Fr. Ernst cit și cel datorat lui F. B. Purcel arată că spre sud la cîtiva zeci de metri de ulița ce străbătea Curtea prin fața palatului domnesc își făcea loc albia meandrică a Dimboviței. Spre vest, pornind de la o clădire dreptunghiulară, un turn probabil ce ocupa intersecția uliței Curții cu actuala stradă Șelari, urca un zid continuu pînă aproximativ la intersecția cu strada Gabroveni unde o altă construcție, aproape pătrată, și ea probabil tot un turn, permitea fringerea zidului spre est. Acest zid care închidea latura nordică a Curții se oprea în masiva clădire a pușcării, edificiu în forma literei L cu latura mare de peste 120 m. Ea schița de fapt latura de est a întinsului teren domnesc. În porțiunea dispărutei biserici Sf. Anton situația este mai confuză deoarece în planul din 1791 lipsește zidul delimitator. Planurile arată însă clar că între casele și grădinile orășenilor și linia estică a Curții domnești rămînea, și la sfîrșitul sec. al XVIII-lea, un spațiu liber lat de cca. 30 m. De fapt toate laturile Curții au în apropierea lor un spațiu liber de cîtiva metri, podurile fiind ele însele depărtate de zidurile domnești. Așa se prezintă situația pe tot traseul actuali strazi Șelari, pe str. Gabroveni, în colțul de N.E. dinspre Bărăție. În planul Purcel curtea domnească are o suprafață ușor trapezoidală acoperind cca 25.200 mp.,

¹⁵ Panait I. Panait, *Șantierul Băneasa — Strădulești. Cercetările din sectorul Mădănești (1964—1966). Așezarea feudală*, în „București”, VI 1968, p. 70, fig. 11.

¹⁶ N. Constantinescu și Cristian Moisescu, *Curtea domnească din Tirgoviște*, București, 1969, p. 5.

¹⁷ Primele studii temeinice ale acestor planuri se datoresc istoriografului G. D. Florescu, fiind publicate în valoroasa sa lucrare, *Din vechiul București*, București, 1935.

baza mare desfășurându-se pe malul Dimboviței¹⁸. Situația este aproape identică și pe planul executat de ofițerii topografi ruși pe la 1770 unul din cele mai vechi izvoare cartografice de care beneficiem în prezent¹⁹. În general terenul este bine populat cu clădiri care ocupă cca 40% din întreaga suprafață. Dacă acceptăm faptul că planul Purcel redă numai acele clădiri mai importante și că este posibil să fi existat și alte construcții de mai mică importanță se poate trage concluzia că cei 25.000 mp. erau, la acel sfârșit de sec. XVIII, intens folosiți, în pofida faptului că domnia își mutase reședința în noul palat din Dealul Spirii. Concluzia se confirmă și prin constatarea ce se poate face asupra zonei orășenești. Astfel pe o suprafață din sectorul Lipscani relativ egală cu aceea a Curții domnești, sînt trecute clădiri ce ocupă abia 20%, restul rămînînd curților și grădinilor. Această constatare dovedește că în sec. al XVIII-lea Curtea a trebuit să se înscrie într-un perimetru pe care îl va respecta cu modeste corecturi de extindere în unele părți sau de retragere în altele.

Cercetările arheologice efectuate recent permit urmărirea evoluției perimetrului Curții domnești cu veseuri în urmă, probabilitatea fiind însă ușor mai mare pentru etapa de început deoarece beneficiem numai de unele elemente certe. Se știe în mod incontestabil că la începutul sec. al XVIII-lea, Curtea din București ocupa aproximativ aceeași suprafață ca și la finele aceluiași veac. Dovedesc acest fapt zidurile de incintă descoperite în sectorul Hanului Manuc precum și unele indicii din Gabroveni și Șelari. În curtea interioară a hanului amenajat de bogatul negustor armean în primul an al sec. al XIX-lea²⁰, au apărut zidurile de sud și de est ale Curții domnești. Sînt fundații făcute din cărămidă (27×14×4 cm) bine arsă, fixată cu mortar alb-vinețiu cu pietriș. Grosimea zidului era de 0,74—0,80 m. Zidul de est a fost urmărit pe o lungime de cca. 60 m, el pornind aproximativ din mijlocul curții interioare a Hanului Manuc, fiind demantelat cu ocazia amenajării hrubelor de pe latura de nord a edificului și reapărînd în strada 30 Decembrie. Zidul de sud, surprins pe o lungime de 40 m., urmează un traseu aproape paralel cu pereții casei domnești înglobată în ansamblul Hanului Manuc și intersectează perpendicular strada Căldărari. Cele două ziduri înscriu un unghi optuz. Observațiile stratigrafice făcute îndeseebi pe latura de est a perimetrului Curții arată că aceste fundații au fost amenajate la sfîrșitul sec. al XVIII-lea. Sub stratul de călcare al construcțiilor se află un pămînt vinețiu și bălegar în care sînt antrenate fragmente de vase spe-

¹⁸ I. Ionașcu, *Un plan înedit al Curții Vechi din 1799*, în „R.I.R.”, vol. XIII/1, 1943, p. 68. N. Stoicescu, în *Repertoriul bibliografic al monumentelor fondate din București*, p. 20, apreciază suprafața Curții Vechi ca fiind de cca. 25.000 mp.

¹⁹ Ion Ionașcu, *Planul cartografic înedit al orașului București din anul 1770*, în *Studii*, XII, 1959, 3, pp. 113—131.

²⁰ Data amenajării Hanului Manuc este încă controversată. George Potra s-a oprit asupra anului 1808 (Prof. George Potra, *Hanurile bucureștene*, București, 1943, p. 32) an la care s-a raliat și arh. C. Jeja (*Casa domnească de la Curtea Veche*, în *S.C.I.A. Seria Artă Plastică*, tom 16 1969, 2, p. 240). Pr. Ioan N. Dărdărescu în studiul *Noi contribuții la cunoașterea trecutului fostei biserici domnești Curtea Veche din București*, actuala biserică „Sfîntul Anton”, (*Glasul Bisericii*, XXVII (1968), 1—2, p. 141) se oprește asupra anului 1806. În *Cronica meșteșugarului Ioan Dobrescu* se vorbește despre marele incendiu din 28 august 1804 care s-a extins asupra podului lui Manuc și a hanului lui Manuc (Ilie Corfus, *Cronica meșteșugarului Ioan Dobrescu 1802—1830*, în *S.A.I.*, VIII, 1966, București, p. 321).

cifice sfârșitului sec. al XVII-lea. Șanțul I care a străbătut curtea interioară a hanului a dovedit că începând cu sec. al XVI-lea și îndeosebi cu sec. al XVII-lea a avut loc un continuu proces de umplere a albiei râului cu moloz provenit din refacerile edificiilor domnești sau cu resturi de la grajdurile Curții. Acestea sînt zidurile refăcute sau înălțate de Constantin Vodă Brîncoveanu în anii 1712—1713. Cronica oficială consemnează faptul că în 1712 „Domnul Curtea domnească o au infrumusețat, fiind zidul dimprejurul curții stricat și foarte scund, măriu-sa s-au îndemnat și au pus dă l-au dires și l-au mai înălțat împrejur-jur făcînd și odăile seimenilor tot dă piatră, că era de lemn vechi și foarte proaste”²¹. Pentru anul următor Radu Greceanu revine subliniind printre realizările lui Constantin Vodă Brîncoveanu și înălțarea zidului curții „fiind foarte pitulat și stricat”²². Din ambele însemnări reiese așadar faptul că Vodă Brîncoveanu a reparat și a ridicat ziduri deja existente în jurul Curții Vechi. Un strat gros de cărbune, moloz și vase ceramice acoperite cu smalt verde dens marchează marea incendiu din februarie 1718 care „mergînd asupra curții domnești, au ars toate casele, scăpînd numai cele boltite”²³. În timpul acestei calamități zidul de sud a fost puternic afectat, cărămida fiind înlocuită cu stîlpi groși de stejar. În schimb zidul de est s-a menținut pînă către jumătatea secolului al XVIII-lea cîci în stratul de moloz ce corespunde demantelării lui s-a găsit o monedă rusească din anul 1743. Ca atare din a doua jumătate a sec. al XVII-lea și pînă spre mijlocul vechiului următor perimetrul Curții, în colțul de sud-est, a rămas neschimbat. Către sec. al XVIII-lea, se înregistrează o împingere a suprafețelor domnești, pe o lățime de cca. 25 m, spațiu în care s-au ridicat hrubele casei de formă dreptunghiulară, semnalată și în planul ridicat de Purcel în 1791 și încadrată de Manuc în latura nordică a hanului său. Această acaparare s-a făcut prin îndepărtarea unor tirgoveți ale căror case sînt dovedite în imediata apropiere a zidului de incintă. Astfel în colțul de S.E. al curții Hanului Manuc a fost cercetată o pivniță cu două travee boltite datînd din sec. al XVIII-lea. Este posibil ca această modificare să fi afectat numai triunghiul creat de latura estică a Curții, virful acestuia urcînd pînă spre strada Gabroveni iar baza rămînînd pe malul Dimboviței. A fost deci o corectare pur locală sesizată și de planurile din ultimul deceniu al sec. al XVIII-lea în care terenul aflat pînă dîncolo de biserica Sf. Anton pare a fi indicat ca fiind domnesc. Cît privește celelalte laturi ale Curții ele sînt mai puțin precizate în teren. Un sondaj restrîns din pivnițele Hanului Gabroveni a permis reperarea zidului din sec. al XVII-lea sub bezestenul atribuit lui Constantin Mavrocordat²⁴ și atestat în mod cert în 1739. El este făcut din cărămidă cu dimensiunile de 28 × 15 × 4 cm avînd grosimea de 0,75 m. Pe fața de nord zidul păstrează urme de mortar prelins. Zidul a tăiat un paviment de cărămidă pătrată ce a aparținut unei construcții anterioare datînd din sec. al XVII-lea. Scoaterea din funcțiune a presupusului zid de incintă

²¹ Cronica lui Radu Greceanu, în *Croniciari munești*, ed. M. Gregorian, București, 1961, II, p. 219.

²² *Ibidem*, p. 222.

²³ *Ibidem*, p. 242.

²⁴ N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, 1961, p. 99. George Potra, *Hanurile bucureștene*, București, 1943, p. 21.

s-a făcut în urma unui incendiu fapt indicat de un strat gros de cărbune care pornește de la coama actuală și se oprește la nivelul de călcare ce corespunde muchii soclului. Admițând că acesta este zidul de nord va trebui să consemnăm că, după incendiile din 1718—1719 a avut loc o ușoară retragere a Curții, cu cca 15 m față de sec. al XVII-lea fapt explicabil prin dorința domnitorului de a mări suprafața afectată clădirii hanului ce era să găzduiască negustorii balcanici și în special pe cei din Gabrovo²⁶.

Pe latura de vest datele sînt îmbogățite prin prezența unui zid, de data aceasta de o factură mai veche, adică din prima jumătate a sec. al XVII-lea executat din cărămidă îngustă și mortar extrem de rezistent. El are o grosime de 1,20 m și urcă paralel cu strada Șelari la cca 8 m de aceasta. În pivnița casei din strada Șelari nr. 13, în afara unui canal de drenarea apei, au fost găsite fundațiile unuia din turnurile Curții domnești.

Tot pentru etapele mai vechi cunoaștem fundațiile zidului sudic făcute tot din cărămidă. Este de fapt unul din primele ziduri de incintă pe care le avem reperate în mod cert. El străbate ușor oblic strada Căldărari, merge pe sub casa domnească înglobată în colțul de nord-vest al Hanului Manuc și se intersectează cu Strada 30 Decembrie la cîțiva metri de gangul de acces în curtea interioară a hanului. Astfel numai în zona ocupată de clădirea ce amintește numele bogatului negustor bucureștean de la începutul sec. al XIX-lea, se înregistrează o suprafață de cca. 250 mp, delimitată de cele două ziduri de sud ale Curții. Acest teren a fost smuls albiei Dimboviței în decurs de aproape un veac, tendința constantă a Curții fiind aceea de a-și lărgi limitele în special în spre riu. Ceea ce rezultă din ultimele observații făcute cu ocazia scoboririi nivelului străzii 30 Decembrie este faptul că pe latura de est limitele perimetrului domnesc au rămas aceleași în tot sec. al XVII-lea. Atît zidul inițial, pe care îl datăm în funcție de materialul de construcție de ceramică găsită în nivelul corespunzător etapei de înălțare, în prima jumătate a sec. XVII-lea, cît și cel amenajat către sfîrșitul aceluiași veac urmează pe latura de est același traseu. Ambele fundații sînt adosate, distingîndu-se totuși în mod concludent prin calitatea mortarului și prin dimensiunile cărămizilor. Pe toată lățimea străzii 30 Decembrie, la intersecția acestora cu strada Șepcari de astăzi s-au găsit fundațiile turnului și ale clădirilor de la poarta de jos a Curții domnești.

Pereții acestor clădiri au dăinuit pînă tîrziu către mijlocul sec. al XVIII-lea. Dar în 1790—1791 construcțiile de la poarta de jos erau năruite căci ele nu mai apar în planurile de epocă. La acea dată nu-și mai găseau rostul atare clădiri, deoarece perimetrul Curții se mutase pînă spre fosta stradă Bazaca. În pămîntul ce acoperă aceste fundații au fost descoperite numeroase fragmente de vase ceramice din a doua jumătate a sec. al XVIII-lea amestecate cu bogate resturi de scînduri de lemn carbonizate.

Cît privește sec. al XVI-lea mărturiile sînt mult mai restrinse. Se cunoaște încă din perioada înălțării blocului de pe Bd. 1848 nr. 42 — un sir de pari de stejar groși de 0,25—0,35 m, care s-ar putea să marcheze limita estică a întăriturilor făcute de voievozii de la jumătatea sec. al

²⁶ Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, București, 1966, pp. 96, 314.

XVI-lea²⁶. Juristul parizian Pierre Lescaplier, sosit la București în 1574, consemnează faptul că orașul era înconjurat cu stâlpi de lemn, situație care s-ar fi putut înregistra și la Curtea domnească²⁷. Care vor fi fost limitele pe celelalte laturi, adică la nord și la vest de palatul înălțat de Mircea Ciobanul și de Pătrașcu cel Bun²⁸, nu se știe în stadiul de față. Se poate presupune totuși că încă din acea vreme Curtea ocupa o suprafață ce se întindea într-un perimetru mult asemănător limitelor din sec. al XVIII-lea.

În urma acestor descoperiri arheologice se pot formula următoarele ipoteze de lucru :

— Perimetrul Curții domnești din București s-a constituit pe un teren ce adăpostea încă din sec. al XIV-lea prima cetățuie înălțată în această parte a bazinului mijlociu al Argeșului. Această fortăreață beneficia de un șanț de apărare ce înconjura, în imediata apropiere, zidurile făcute din cărămidă.

— Limitele Curții s-au prefigurat către jumătatea secolului al XV-lea odată cu tendința tirgoveților de a se așeza în jurul cetății lui Vlad Țepeș. Nu se știe până acum dacă zidurile din bolovani de riu ale cetății erau protejate și de alte întărituri, eventual de o palisadă din lemn și pământ sau de un al doilea rând de ziduri. Numai cercetările ce se vor efectua în viitor vor fi în măsură să scoată la lumină atare întărituri.

— Un moment hotărîtor în delimitarea și protejarea suprafeței Curții Vechi s-a petrecut la jumătatea sec. al XVI-lea. În timpul domniilor lui Mircea Ciobanul și Pătrașcu cel Bun a avut loc abandonarea vechilor planuri ale Curții și s-a trecut la amenajarea unui palat într-o nouă tehnică constructivă²⁹. S-a petrecut atunci o extindere a edificiului domnesc precum și înălțarea, pe fundații mai vechi, a unui lăcaș religios. În atare condițiuni cînd zidurile de piatră nu mai includeau între ele viața curții voievodale s-a resimțit necesitatea unor întărituri la adăpostul cărora să-și poată desfășura activitatea suita domnească. Așa s-a ajuns la palisada din stâlpi de lemn ce înconjura perimetrul domnesc.

În limitele cîmpătate în sec. XV—XVI Curtea domnească s-a menținut, cu unele modeste corecturi, pînă în amurgul ei intervenit în ultimii ani al sec. al XVIII-lea.

Eforturile de extindere a perimetrului domnesc au fost îndreptate îndeosebi spre sud, spre albia Dîmboviței, celelalte laturi fiind deja ocupate de prăvăliile și grădinile meșteșugarilor și negustorilor bucureșteni. Numai în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea se petrece o împingere a Curții spre est.

Perimetrul Curții Vechi a polarizat de-a lungul vîecurilor nucleul comercial și meșteșugăresc al Bucureștilor. Cînd în anii 1798—1799 Constantin

²⁶ Dinu V. Rosetti, Panait I. Panait, *op. cit.*, în „Materiale”, VIII, p. 771.

²⁷ Paul I. Cernovodeanu, *Căldoria lui Pierre Lescaplier în Țara Românească și Transilvania la 1574*, în „S.M.I.M.”, IV (1960), pp. 441—442.

²⁸ Panait I. Panait, *Curtea voievodală din București în sec. XIV—XVI* (manuscris).

²⁹ Idem, *Cetatea Bucureștilor în sec. XIV—XV*, în „Revista Muzeelor”, an VI, 1909, I, p. 318.

Vodă Hangherli îl scoate la mezin în vederea obținerii sumelor necesare reparațiilor de la Curtea Arsă din Dealul Spirii, majoritatea celor care vor beneficia de acest teren vor fi tot negustorii și meșteșugarii³⁰. Terenul acesta cuprins între Bd. 1848, străzile Gabroveni, Șelari și Splaiul Dimboviței păstrează, în pofida marilor transformări edilitar-urbanistice prin care au trecut, numeroase vestigii ale edificiilor înălțate de-alungul aproape a cinci veacuri.

L'évolution du périmètre „Curtea Veche” dans la lumière des découvertes archéologiques (XVI—XVIII-ème siècle)

RÉSUMÉ

Les recherches archéologiques effectuées dans le cadres des amples mesures de valorification de la zone de „Curtea Veche” ont permis de découvrir d'importants vestiges féodaux datant des siècles XIV—XVIII.

De cette manière on a étudié les fondations de la première citadelle construite au XIV-ème siècle, les murs de la cité de Vad Tepeș de la moitié du XV-ème siècle, les traces du palais princier et des autres bâtiments qui complétaient la Cour du Voïvode. Basé sur les sources cartographiques et archéologiques, l'auteur de cette étude a formulé les hypothèses de travail suivantes :

- le périmètre de la Cour princière a été construit sur un terrain qui contenait dès le XIV-ème siècle la première citadelle élevée dans le bassin moyen de l'Argeș.
- les limites de cette Cour ont été fixées vers le milieu du XV-ème siècle dans les conditions de l'établissement des citadins autour de la Citadelle de Vlad Tepeș.
- sur les surfaces reçues au XV—XVI-ème siècle la Cour princière s'est maintenue avec de petits changements, jusqu'à la division en lots de 1799, sa surface oscillant autour de 25.000 m².
- les efforts d'extension du périmètre ont été faits surtout vers le sud, en poussant les eaux de la rivière Dimbovitza.

Les fondations des murs découvertes récemment, nous prouvent ce fait d'une façon concluante.

Autour de la Cour princière se sont groupées les rues occupées par les marchands et les artisans, cette zone devenant au XV-ème siècle le noyau de Bucarest — ville résidence du voïvode.

³⁰ Ion Ionașcu, *Un plan inédit al Curții Vechi din 1799*, in „R.I.R.”, vol. XIII, 1, 1943, București, pp. 63—66.